

Et lille forlag i den globale informationsøkologi

af **Søren Møller Christensen**, Forlagschef

Søren Møller Christensen

Det siges, at Internettet ændrer alt. For et lille specialforlag kan Internettet betyde et ændret forhold til kunderne, nye måder at producere og distribuere tekst på og en plads i et nyt informationsøkologisk univers.

Forsikringshøjskolens Forlag i Rungsted er et mindre specialforlag, som siden 1953 har produceret undervisningsmateriale til forsikringsuddannelserne i Danmark. Med 1990ernes højkonjunkturer som rygvind har forlaget i de senere år suppleret den oprindelige udgivelse af hånd- og lærebøger med en række juridiske værker og tre juridiske tidsskrifter inden for forsikrings- og erstatningsretten.

Forsikringshøjskolens Forlag er med andre ord en traditionel udgivervirksomhed, som udgiver bøger til et snævert og specialiseret, professionelt marked.

Både Forsikringshøjskolen og dens forlag er imidlertid i disse år ved at stille om til en tilværelse på nye betingelser.

Indtil midten af 1990erne var Forsikringshøjskolen alene knyttet til forsikringsbranchen. Så tæt, at skolens ejere, de danske

forsikringsselskaber, i lang tid udelukkede andre finansinstitutioner fra at benytte skolens uddannelser. Det skete ud fra den teori, at uden adgang til Forsikringshøjskolen ville fx bankerne ikke være i stand til at producere og sælge forsikringer. Denne eksklusivitet var længe en af faktorerne bag det stærke og traditionelle branchesammenhold bag skolen.

Opbakningen bag skolen er der stadig, og intet tyder på, at sammenholdet er truet. Men eksklusiviteten er borte. Fusioner og handler med kontrollerende aktieposter har medført, at nogle af de største danske pensions- og forsikringsselskaber nu på holding-plan er blevet lagt sammen med banker og realkreditinstitutter.

Trods rationaliseringer i forbindelse med sammenlægningerne er markedet for uddannelser og for forlagets lærebøger dog ikke

blevet mindre, tværtimod. Mange, der arbejder med bank og realkredit, skal nu kende forsikringsfaget i grundtræk. Den største udfordring er imidlertid, at forsikringsbranchens traditionelle faglige isolation brydes. I kølvandet på finanssammenslutningerne udvikles distribution, produkter og personaleudvikling på tværs af tidligere koncerngrænser. Samtidig ændres den enkeltes arbejdsituation af teknologiske og organisatoriske nybrud.

Facit er både nye muligheder og markeder for Forsikringshøjskolen.

På forlaget forbereder vi os på at skabe grundlag for at anvende forlagets tekster fleksibelt (de skal kunne splittes op efter niveau og indhold og anvendes både som trykte bøger, på Internettet og i små uddrag i forbindelse med elektronisk baserede uddannelser). Den redaktionelle reaktionstid skal nedsættes (i nogle tilfælde vil vi løbende vedligeholde teksterne, et arbejde der kan udføres af bøgernes forfattere hjemmefra). Og endelig skal produktionen på uddannelser og forlag samstemmes i højere grad end det i dag er tilfældet.

For blot et par år siden ville det have været overordentlig dyrt at opbygge et forlagsystem, der kunne hjælpe os med at varetage disse opgaver. Men nu lysner det. Tricket kan udføres ved at kombinere skolens eksisterende database (som bl.a. rummer skolens Internet-hjemmeside) med en ny standard for tekst-opmærkning, der skal afløse den hjemmegjorte tekstopmærkning, vi i dag bygger vore systemer på.

XML eller kaos

For lidt under et år siden vedtog et globalt organ en ny standard for tekstopmærkning, som fik navnet XML, Extensible Markup Language. XML er en fælles standard bag det indhold, man kan hente via nogle af årtusindskiftets mest lovende teknologiske *gadgets*

som moderne WAP-telefoner og elektroniske bøger, læst på særlige e-book *readers*. XMLs logiske opbygning og strenge krav til datakvaliteten gør standarden egnet til udveksling af tekster og data mellem edb-systemer, der ikke ellers har noget tilfælles. XML giver også mulighed for at vise de samme data på vidt forskellige måder og i forskelligt udvalg. En række ledsagestandarder til XML åbner mulighed for at indrette hele Internettet langt mere velordnet og rummeligt og *smart* end det voksende globale informationskaos, der i dag tager magten fra selv de største søgemaskiner på *www* og får dem til at opgive at indeksere store dele af nettet.

Samtidig vil XML ofte være en billig standard at benytte, langt billigere end modersstandard SGML, som aldrig slog an uden for meget store og driftstunge forlagssystemer.

Et forlag, der koder sine bøgernes tekst i XML, vil på én gang kunne benytte den samme tekst som grundlag for visning i forskellige uddrag på flere forskellige web-sider, lade teksten mangfoldiggøre som bog, lade dele af teksten indgå i andre tekster på helt andre computersystemer (teksten sørger eventuelt selv for at skrive en regning ud for benyttelsen!), selv trække information ind fra andre datakilder og lade forskellige dele af teksten redigere af forskellige forfattere.

XML forsyner med andre ord tekstgivere af enhver slags med nye redskaber, og en *udbredt* brug af XML vil give alle, udgivere som brugere, uoverskuelige og science-fictionagtige muligheder, der vil få dagens edb-systemer til at virke som teknologi fra forrige århundrede. Pointen er, at jo flere systemer med beslægtet indhold, der bygger på XML, jo flere muligheder får hvert enkelt system.

Forlaget har taget hul på den nye tid ved at lægge bøgernes tekst ud på Forsikringshøjskolens hjemmeside www.fh.dk, hvor enhver kan gennemsøge dem i fuldtækt og i de fleste tilfælde også kan læse dem på skærmen. Lige-

ledes er de tre tidsskrifter tilgængelige på Internettet (se fx adressen www.fed.dk).

Søger man på adressen www.fh.dk fx på emnet pensionsbeskatning, vil man af søgeresultatet kunne se, at emnet er behandlet i fire bøger af indbyrdes stigende specialisering og sværhedsgrad, og at der undervises i det på en række moduler og kurser. Den interesserede vil kunne læse, hvad der står i bøgerne, eller måske melde sig til en af de emne-maillister, vi starter i efteråret 2000 som en service for de mange i forsikringsbranchen, der arbejder fagligt med et emne, men mangler et forum at udveksle nyheder og synspunkter i. Desuden kan man hoppe rundt mellem tekster og afsnit via indlagte links. Målt med dagens Internet er det hele ganske avanceret, men i forhold til, hvad XML vil bringe i form af integration af anvendelsessammenhænge, tekster og medier, er det primitivt.

Et eksempel: I de elektroniske udgaver af tidsskrifterne kan man i dag springe fra tidsskriftets afgørelser til reglerne bag, som findes elektronisk tilgængelige i den statslige database Retsinformation. XML ville gøre det muligt at få en bestemt paragraf i en lov, indeholdt i Retsinformationsbasen, til at ligge direkte som en del af afgørelsesteksten og samtidig få paragraffen og afgørelsesteksten til at indgå sammen i en given opgave i en uddannelsessammenhæng.

Er der en læser til stede?

Et forlag må have sit særpræg, og i Rungsted har vi gennem årene forsøgt at kompensere for forlagets lidenhed ved at give vore udgivelser en konsekvent og original form, som tjener til at tydeliggøre teksten, at sikre købernes – og forfatterens – opmærksomhed, og at give læseren en dimension og et overskud, der rækker ud over det umiddelbare emne. Der er som bekendt ikke noget lysteligt ved matematik – heller ikke forsikringsmatematik!

Der er i sagens natur kun et begrænset

marked for lærebøger til forsikringsuddannelserne i Danmark, og på dette felt er vi temmelig alene. Tilværelsen som nicheforlag uden særlig megen konkurrence kunne let friste til at se stort på, hvordan vore bøger fungerer – der er alligevel ingen, der læser dem frivilligt!

For at undgå fristelsen stræber vi bevidst efter at forme bøgerne, så de er lette at overskue og teksten bliver så læselig som mulig. Det sælger ikke flere bøger, men det letter tilegnelsen af indholdet. Samtidig giver det os et udgangspunkt for at benytte bøgernes grafiske form til at gøre opmærksom på vore udgivelser. Dette involverer mange gode kræfter, og er ikke den mindst spændende del af arbejdet på forlaget.

Billedet på bogen

Omslagene på forlagets lærebøger bærer billeder af efterkrigstidens mest markante danske grafikere. Vi vælger grafikken tematisk, så jura får abstrakte billeder, bøger om personforsikring får billeder med menneskeformer etc. Det er derimod ikke tanken, at det enkelte billede direkte skal illustrere bogens tema. Billedet skal snarere kommentere bogen og udvide forsikringsuniverset med et vindue, der demonstrerer en anden dimension i tilværelsen end arbejdets, og samtidig forlener bogen med en følelse af personlighed.

Billedernes egenart understreges af typografien, som arkitekten *Anne von Holck* former specielt til hvert enkelt billede. Samtidig fastholder hun bøgernes seriepræg ved hjælp af nogle få gennemgående regler, så det altid er tydeligt, at en lærebog kommer fra Forsikringshøjkolens Forlag.

Det første omslag i serien krævede mange forsøg og var svært at få på plads. Det gælder om at få billederne til at fungere som billeder, så de bliver set, og vi undgår, at de bliver oplevet som et uvedkommende finkulturelt postulat, sådan som man nogle gange føler

det, når et erhvervsforetagende smykker sine produkter med billedkunst.

Det er en balance. Strengt taget ved vi ikke, om læserne oplever de grafiske omslag i overensstemmelse med hensigten. Derimod er vi sikre på effektiviteten i bøgernes typografiske tilrettelægning, som med få afvigelser følger en model, som den nu afdøde industrielle grafiker *Erik Ellegaard Frederiksen* lavede til forlaget. Lærebøgerne sættes i renæssanceskriften Garamond, og modellen følger reglerne for god moderne læsetypografi, sådan som *Ellegaard* selv i 1950'erne var med til at definere dem sammen med nogle af den europæiske typografis mestre.

FED, MAD og FEST

Ellegaard har også tegnet omslag og logoer til FED og MAD, forlagets to store tidsskrifter med juridiske afgørelser. FED, Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, er blevet et standard referenceværk for jurister og sagsbehandlere inden for området. MAD, Miljøretlige Afgørelser og Domme, har haft sværere ved at slå igennem, formentlig fordi det totale marked er mindre, selv om afgørelserne berører langt flere mennesker direkte og området er stærkere mineret med konfliktstof. Både FED og MAD sættes med skriften Sabon, der er tegnet af *Ellegaards* læremester fra tiden på Penguin Books i London i 1949, *Jan Tschichold*.

Forlagets tredje tidsskrift, FEST, Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter, der første gang kom i vinteren 2000 og fremover udsendes med mellemrum, når der er stof til et nummer, er derimod tænkt og udført af tilret-

telæggeren, *Carl-H.K. Zakrisson* som en typografisk udfordring til traditionen for juridisk litteratur i Danmark. Her er der ingen tvivl om, at hensigten er nået, for reaktionen fra flere juridiske læsere har været højlydt. (I virkeligheden er bogens typografi ikke særlig mærkværdig, og den ville i andre sammenhænge ikke have givet anledning til bemærkninger. Jurister er imidlertid vant til at juridiske bøger er sat med skriften Times i en upåfaldende opsætning, og her har *Zakrisson* anvendt den 80 år yngre skrift Trump Medieval sat asymmetrisk op.)

De øvrige juridiske bøger følger derimod den lokale norm og er sat med Times, så de næsten er til at forveksle med de øvrige danske juridiske forlags udgivelser, hvis det ikke var for de ensfarvede omslag med billeder af danske domhuse i dramatisk underspillet arrangement og med minimalistisk brug af tekst. De er tilrettelagt af billedkunstneren *Helle Frøsig* og er blevet kendt som forlagets varemærke blandt danske jurister.

Og her er vi fremme ved et problem, der bliver centralt i de næste års udvikling, også på forlag der ligger fjernt fra Rungsted og den danske forsikringsverden: Forlaget har opbygget sig selv som varemærke – men hvordan får man de fordele, der er ved at fastholde læsernes og forfatterens opmærksomhed gennem fx bogdesign, med over i en elektronisk baseret fremtid som den beskrevne? Hvordan kan forlaget beholde sin funktion som fixpunkt, når bøgerne ikke længere har en afgrænset identitet, men er elektronisk information, der sælges i løs vægt og stykkes sammen efter behov? Hvordan finder forlaget sin plads i den globale informationsøkologi?